AHMED BİN MUHAMMED EL-BERKÂNÎ

Fıkıh ve hadîs âlimlerinin büyüklerinden. İsmi, Ahmed bin Muhammed bin Ahmed bin Gâlib el-Hârezmî'dir. Künyesi, Ebû Bekr'dir. Hârezm'in Berkân köyünden olduğu için, memleketine nisbetle "Berkânî" diye meşhûr oldu. 333 (m. 944) senesinde doğdu. Fıkıh âlimlerinin en büyüklerinden olduğu için, kendisine "Şeyh-ül-fukahâ" denilirdi. Hadîs ilminde çok yükseldi. İlim öğrenmek için birçok şehirlere seyahatler yaptı. Aklı ve anlayışı çok kuvvetli idi. Çok ibâdet ederdi. Vera' ve takvâ sahibiydi. Haramlardan ve şüphelilerden çok sakınırdı. Arabcanın lügat ve edebiyat bilgilerinde derin ilme sahipti. Bağdad'a yerleşip, 425 (m. 1034) senesi Recep ayında orada vefât etti. Kabri, Câmi-i Mensûr'dadır.

İmâm-ı Berkânî, önce fıkıh ilminde yükseldi. Şafiî fakîhlerinin İmâmı, ya'ni en büyüğü kabûl edilmişti. Bu ilme âit eserler yazdı. İlimdeki anlayışı kuvvetli olup, fıkıh ilminde derin bilgisi vardı. İlim öğrenmeye karşı arzusu çoktu. Kur'ân-ı kerîmin tamamını ezberlemişti. Arab dili ve edebiyatı ilimlerini öğrenmekten ayrı bir zevk alırdı.

Sonra hadîs ilmi ile meşgûl oldu. Hadîs-i şerîf öğrenmek için çok memleket dolaşıp birçok âlimden ilim aldı. Hârezm'de Ebü'l-Abbâs bin Hamdân-ı Nişâbûrî'den, Muhammed bin Ali el-Hassânî'den, Ahmed bin İbrâhim bin Habbâb'dan hadîs-i şerîf dinledi. Sonra Bağdad'a geldi. Orada Muhammed bin Ca'fer bin Heysem el-Bendâr'dan, Ebû Ali bin Savvâftan, Ebû Bahr bin Kevser el-Berbehârî'den, Ebû Bekr bin Mâlik el-Kutay'î'den, Ebû Muhammed bin Mâsî'den, Ahmed bin Ca'fer bin Selem'den ve ondan sonrakilerden ilim aldı ve hadîs-i şerîf öğrendi. Daha sonra Cürcân'a gitti. Orada da Ebû Bekr-i İsmâilî'den ve onun benzerlerinden; İsferâyîn'de Bişr bin Ahmed'den ve daha başkalarından; Hîre'de Ebü'l-Fadl bin Hımyerevh'den; Ebû Hatim Muhammed bin Ya'kûb'dan, Ebû Mensûr el-Ezherî'den; Nişâbûr'da Ebû Amr bin Hamdân'dan; Merv'de Abdullah bin Ömer İbni Aleyk'ten, Abdullah bin Ahmed-i Sıddîk'ten, Ebû Dahr Muhammed bin Mâlik es-Sa'dî'den; Dimeşk'de (Şam'da) Ebû Bekr bin Ebi'l-Hadîd'den; Mısır'da Abdülganî el-Ezdî'den ve İbn-i Nûhhâs'dan ve daha başka memleketlerde birçok âlimden işiterek ve yazarak hadîs-i şerîf aldı. Sonra tekrar Bağdad'a dönüp oraya yerleşti. Burada hadîs-i şerîf öğretmeye başladı. Yüzbinden çok hadîs-i şerîfi ezberlemişti. Onun bu ilme âit tasniflerinden "Müsned"i meşhûrdur. Sonra bu eserine, Sahîh-i Buhârî ile Sahîh-i Müslim'in müstahrecâtını yaparak ilâve etmiştir. Berkânî'nin "Müstahrecât'ı, bu konudaki eserlerin en meşhûrlarındandır. Müstahrec; muhaddisin herhangi bir kitabın hadîs-i şerîflerini, o kitabın müellifînin senetleriyle değil, kendisine ulaşan başka senetlerle rivâyet etmesidir. Müstahrecler, rivâyet kitaplarının en mu'teber olanlarındandır. Ayrıca o, Süfyân'ı Sevrî, Şu'be, Abdullah bin Ömer, Abdülmelik bin Umeyr, Beyyan bin Bişr, Matr-ül-Verrâk gibi birçok hadîs âliminin rivâyet ettiği hadîs-i şerîfleri toplayarak tasnif etti. Ölünceye kadar kitap yazdı.

Kendisinden de, Ebû Abdullah es-Sûri, Ebû Bekr el-Beyhekî, Hatîb-i Bağdâdî. Ebû İshak-ı Şirâzî, Ebü'l-Kâsım bin Ebi'l-A'lâ, Süleymân bin İbrâhim, Ebû Tâhir Ahmed bin Hasen el-Kerhî, Ebü'l-Fadl bin Hayran, Yahyâ bin Bendâr, Muhammed bin Abdüsselâm ve daha birçok âlim hadîs-i şerîf aldılar, rivâyette bulundular.

Talebelerinden Hatîb-i Bağdadî anlatıyor Büyük fıkıh âlimi Muhammed bin Yahyâ el-Kirmânî'den işittim. O dedi ki: "Hadîs âlimleri arasında Berkânî'den daha çok ibâdet eden kimseyi görmedim." Ebü'l-Kâsım el-Ezheri'ye: "Berkânî'den daha sağlam, güvenilir bir âlimi gördün mü?" diye sordum. O da "Hayır!" diye cevap verdi. Ebû Muhammed el-Hallâl da: "Berkânî, zamanının bir tanesidir" dedi.

Yine Hatîb-i Bağdadî diyor ki: "Ondan yazarak hadîs-i şerîf öğrenmiştik. O rivâyetlerinde sika (güvenilir, sağlam) bir âlimdi Vera' ve takvâ sahibiydi. Anlayışı sağlam, kuvvetli idi. Hocalarımız arasında ondan daha sağlam, kuvvetli olanı görülmedi. Kur'ân-ı kerîmin tamamını ezbere biliyordu. Fıkıh ilminde derin bilgisi vardı. Arab dili ve edebiyatı ilimlerine karşı büyük ilgisi vardı.-Çok hadîs-i şerîf biliyordu. Hadîsteki anlayışı ve basireti kuvvetliydi. Çok kitap yazdı. Bunlardan Müsned'ine, Sahîh-i Buhârî'nin ve Sahîh-i Müslim'in müstahrecini yaptı. Süfyân-ı Sevrî, Şû'be, Eyyûb, Ubeydullah bin Amr, Abdülmelik bin Umeyr, Beyyân bin Bişr ve daha birçok hadîs âliminin rivâyet ettiği hadîs-i şerîfleri topladı. Vefâtı zamanına kadar eser toplayıp, yazmayı terk etmedi. Mis'ar bin Kedâm'ın hadîs-i şerîflerini toplarken vefât etti. İlim öğrenmeye karşı çok arzusu vardı. Bütün gayretini ona sarf ediyordu. Birgün yanında bulunan fakîhlerden sâlih bir zâta: "Ne olur, bana duâ et! Allahü teâlâ benim kalbimden, hadîs öğrenmeye karşı olan gayretimin fazlalığını çıkarsın! Bende, gece gündüz ona ihtimâm göstermekten başka hiçbir hâl kalmadı" dediğini işittim. Onunla çok hadîs-i şerîf müzâkere ettim. Ondan yazdıklarımın hepsini bir yere topladım. Ebü'l-Kâsım el-Ezherî'nin: "Berkânî, hadîs ilminde İmâm idi. Öldüğü

zaman, bu ilim onunla gitti” dediğini işittim. Bizimle beraber Berkânî’nin ilim meclisine devam eden büyük hadîs âlimi Ahmed bin Gânim el-Hammâmî anlattı: “Ebû Bekr-i Berkânî, Kerh’den Bâb-ı Şaîr yanına göç etmişti. Benden, yüklerimin üzerine kendi kitaplarını da koymamı istedi ve: “Sana, Kerh’de onların ne olduğunu sorarlarsa, onları ibrişim zannetmemeleri için, defterler olduğunu bildirirsin!” diye tenbîhte bulundu. Yükler, altmışüç sepet ve iki sandıktan ibâretti ve her birisi kitaplarla doluydu.”

Kendisi anlatıyor: İsferâyîn şehrine geldiğimde, yanımda üç dinar ve bir dirhem vardı. Dinarların hepsini kaybettim. Sâdece bir dirhem kalmıştı. Onu da bakkala verdim. Ondan hergün iki ekmek alıyordum. Bişr bin Ahmed’den de bir cüz hadîs-i şerîf öğreniyordum. O, beni câmiye yerleştirdi. Ben de ondan hadîs-i şerîf yazıyor ve akşamleyin, kaldığım yere dönüyordum. Hadîs öğrenme işimi bitirmiştim. Bir ayda otuz cüz yazdım. Bakkalın yanında olan param da tükenmişti. Ben de, bu şehirden ayrıldım.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Tezkiret-ül-huffâz cild-3, sh. 1074

2) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 228

3) Târih-i Bağdâd cild-4, sh. 373

4) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-4, sh. 47

5) El-Bidâye ven-nihâye cild-12, sh. 36

6) Tabakât-ül-huffâz sh. 418